

Наталія СОКІЛ-КЛЕПАР

ДЕНДРОЛОГІЧНІ МОТИВИ НОМІНУВАННЯ МІКРОТЕРИТОРІЙ УКРАЇНСЬКИХ КАРПАТ

У статті розглянуто мікротопоніми Українських Карпат, мотивовані дендрологічними найменуваннями. Твірна база власних назв реалізує основні породи дерев, властиві досліджуваному краю; наведено інослов'янські паралелі. Аналізований мікротопонімікон яскраво втілює флористичні особливості Українських Карпат.

Ключові слова: мікротопонім, географічний термін, дендрологічний.

© Н. СОКІЛ-КЛЕПАР, 2013

ISSN 1028-5091. Народознавчі зошити. № 5 (113), 2013

Ботанічна лексика становить вагомий пласт у словниковому складі української мови. Її активно досліджували ще з кінця XIX ст. [10], а вже XX — початок XXI ст. представлений численними розвідками про рослинний світ [12], атласами [14] та словниками [5].

Ставлення до флори відтворювалось крізь призму міфологічних уявлень народу, який одухотворював природу, зокрема дерева, вважаючи їх живими істотами [7, с. 175—177]. У дохристиянські часи їм поклонялися, особливо поважали дерева великих розмірів (дуб, бук, липа), мабуть, через їхню могутність, а також вірили, що на них поселялися боги [9, с. 177—178].

Безперечно, не міг рослинний світ не відбитися й у мікротопонімних одиницях, оскільки аналізовані локуси Українських Карпат органічно вливаються в природописні краєвиди. В мікротопоніміконі пріоритет становить насамперед сукупність тих чи інших рослин, що покривають мікротериторію.

Флоронайменування завжди привертала увагу дослідників, адже певним чином відображали культурний розвиток краю. Скажімо, О. Суперанська акцентувала на тому, що «географічна зона і пов'язані з нею умови клімату та її стан рослинності є широкою географічною базою, на якій розвивається культура того чи іншого народу у всьому її розмаїтті» [18, с. 40].

Мікротопоніми на позначення рослинного світу втілюють в собі й архаїчні відомості про колишній ландшафт. Це на початку минулого століття Є. Грицак зауважив: «Взагалі, лісові назви місцевин дуже поширені є в нас і в інших народів і є відгомном давніх часів, коли росли в нас дерева, чи рослини, що потім перевелися...» [4, с. 211].

Джерелом фітомікротопонімів є власне географічна апелятивна лексика та народна флорономенклатура. Географічна лексика — важлива та цінна база творення всього мікротопонімного пласту Карпат.

Відомо, що в українській науці вже чимало зроблено в царині географічної термінології. Так, одним із перших розглядав географічну номенклатуру М. Сумцов, увінчавши свої дослідження вагомою і сьогодні працею «Малорусская географическая номенклатура» [17]. В ній автор закликав до збору і вивчення мікротопонімного матеріалу, фіксування назв у місцевій формі, записування їх з уст селян. Важливість роботи з мікротопонімами він убачав у тому, що в селах «кожен пригірок, кожен потік має

важливе значення межового знака чи граничної риси при розподілі поля на душі... » [17, с. 460].

І. Верхратський теж цікавився природописною номенклатурою народною та, свого часу, задовго до поглядів М. Сумцова, зауважив: «Тим то й сталося, що обширних спеціальних справ природописних не маємо, а відтак і номенклатури, і термінології списаної. Кажемо списаної, бо дорогоцінні набутки номенклатури і термінології є, хоч і розсіяно, у живому словнику, у нашій народі. Необхідно опитати той народ, взятися пильно до діла святого, до відкопування наших народних скарбів, тому даремно не потрудимось» [2, с. 3].

Таким чином, із середини ХІХ ст. оприлюднено перші термінологічні словники, а вже наприкінці ХХ — на початку ХХІ ст. сформовано значну кількість лексиконів. Скажімо, Т. Марусенко збирала й упорядкувала загальноукраїнську орографічну термінологію, Є. Черепанова уклала словник географічних термінів Чернігівсько-Сумського Полісся, О. Данилюк — Волині, Т. Громко, В. Лучик, Т. Поляруш — Кіровоградщини та ін.

У запропонованій праці флорономени, що творять базу для мікротопонімів, намагатимемося трактувати у співнослов'янському контексті, залучаючи при цьому лексикони географічної термінології поляків, росіян, білорусів, болгар, чехів, словаків, сербів, хорватів.

Досліджуваний мікротопонімікон здебільшого представлений назвами, мотивувальна база яких реалізує сукупне позначення лісу та його частин за певним видом дерев.

Узагальнені найменування зі значенням локативності *ліс*, *гай* формуються в мікротопоніміконі Карпат зрідка: вул. *Лісна* (Усть-Чорна, Лопух. Тяч. Закарп.), л. *Перелісок* (См. Ск. Льв.); к. с., л., уроч. *Гай* (Круш. Ск. Льв.; Сварич. Рожнят. Ів.-Фр.), сін. *Гаї* (Долин., См. Ск. Льв.).

Апелятив *ліс* став основою формування багатьох мікротопонімів інших територій України: *Лісна*, *Лісний Берег*, *Лісова*, *Лісове Око*, *Лісовисько* [СМтМг 27—29]. Чималою розмаїтістю географічної лексики представлені інші слов'янські народи: *лес* [Мурз. 340—341], *les*, *lesje* [Schütz 60], *les*, *lesi*, *lesina*, *lesinka*, *lesiště*, *lesnatina*, *lesovisko* [Малько 33] з семантичним наповненням «ліс», «місце, де був ліс», «місцевість, поросла лісом», «поле на міс-

ці лісу». Варто зауважити, що в окремих слов'янських мовах, здебільшого в південнослов'янських, існує семантичний перехід апелятивів *гора* — *ліс*, *ліс* — *окреме дерево*. А в певних чеських і словацьких діалектах *гора* взагалі рівнозначна *лісу*, *високому лісу* [Малько 103]. Таке ж явище притаманне сьогодні і болгарській мові [Фасм. I 438].

Загальна назва *гай* на території Карпат означає «лісок, молодий ліс» [Рудн. 20], «густі кущі на гаявині», «місце, де не зійшли посіви або пропуск при посівах» [ГГ 43]. На інших теренах України лексема *гай* здебільшого полісемантична. Так, західнополіський *гай* окреслює «лісок», «великий старий ліс» [СЗПГ I 83]. На теренах Чернігівсько-Сумського Полісся він трактується як «невеликий лісок», «невеликий рідкий ліс», «ліс серед поля», «листяний ліс», «невеликий березовий ліс» [Чер. 55]. У центрі України *гай* має багато значень, серед яких: «невеликий сосновий ліс», «липовий ліс», «зарослі кущі біля річки», «низьке місце, вербняк», «необроблене поле», «ділянка поля, дуже поросла бур'яном», «берег» [СНГТК 54]. Таким чином, на загальноукраїнському тлі слово *гай* відбиває поняття, пов'язане з флорою місцевості, а також виражає певну землеробську та орографічну семантику.

Активно побутує номен *гай* в інших слов'янських мовах. Скажімо, в чеській та словацькій він ідентифікує невеликий, переважно листяний лісок і побутує у формах *háj*, *hájatina* [Малько 17—18]. Поляки володіють термінами *gaj*, *gajowisko* [Nitsche 133, 134, 246, 154]. Сербський та хорватський топонімікон містить найменування *Gâj*, *Gâjic*, *Gajšte* [Schütz 60].

В Українських Карпатах частіше фіксуються мікротопоніми з основою *сигла*: л., о. п., пас., пот., р., сін. *Сігла* (Вол., Лав., Либ., Опор., Пог., Терн., Тух. Ск. Льв.), л., чаг. *Сігли* (Либ., Тухол. Ск. Льв.), сін. *Сігавка* (В. Рож. Ск. Льв.), в., о. п., прит. *Сіговка* (Опор., Ялин. Ск. Льв.), л., о. п. *Сивовкі* (Терн. Ск. Льв.), пас. *Сововкі* (Мита Ск. Льв.), л. *Сіглина* (Довге Дрогоб. Льв.), г. *Сигловатка* (Орявч. Ск. Льв.), р. *Цігла* (Греб. Ск. Льв.), п. *Межесиглі* (Сух. Пот. Ск. Льв.), пас. *Сігла під Буківцюзом* (Терн. Ск. Льв.), л. *Сігла під Лавочним* (Терн. Ск. Льв.); л., сін. *За Сіглов* (В. Рож. Ск. Льв.), о. п. *На Сігли* (Вол. Ск. Льв.), сін. п. *Мэже Сиглами* (См. Ск. Льв.), о. п., пас. *За*

Сіговков (Ялин. Ск. Льв.), дж. За Сіговкою (Пог. Ск. Льв.), дж. На Сіговці (Пог. Ск. Льв.), о. п. Під Сіговков (Вол. Ск. Льв.), бер. Над Сіглов (Либ. Ск. Льв.); пот. Сиглянський (Лопух. Тяч. Закарп.) яр Сіговний (Корост. Ск. Льв.), г. Сігла Пєрша / Сігла Дрўга (Трух. Ск. Льв.).

Про рослинний або ж радше гідронімний термін *сигла* сказано чимало. Детально йшлося в нашій монографії «Мікротопонімія Сколівщини» [16, с. 63]. М. Онишкевич наводить бойківський апелятив *сигла* з семами «ліс», «густий ліс», «гірський ліс» і порівнює його традиційно зі словацьким *sihla* та румунським *silha* [СБГ II 212—213]. Сучасна українська дослідниця І. Єфименко виводить корінь слова *сигла* від праслов'янського **szlg-*, що «відбиває ідею руху, яка реалізується в конкретних значеннях: «совати, штурхати, вдарити, двигнути, ткнути, ковзати, клювати», «ковзанка, слизьке місце», «той, хто совається, ковзається, повзе», «швидка, жвава людина, непосида», «ледар, маруда», «предмет або прилад, яким щось товчуть», «місце, приміщення, де щось товчуть» [6, с. 19—20]. Гіпотезу про відображення в корені **szlg-* семантики «соватися» яскраво підтверджує виявлений мікротопонім *Сововки*. На думку польських дослідників, румунізм *сигла* адаптувався у гуцульських говірках з семантикою «густий хвойний ліс» і, мабуть, через цей говір перейшов на інші карпатські терени з фітозначенням — «ліс», «густий ліс», «гірський ліс» [20, s. 275]. Гадаємо, що праслов'янський корінь **szlg-* міг увіратися зі слов'янських мов у румунську, набувши там конкретної фітосемантики, з якою перейшов у карпатський лексикон. Термін *сигла* як румунське запозичення втратив свою привабливість у лінгвістичній науці. Останнім часом ономасти сприймають його як слов'янський елемент лексичного фонду. Скажімо, Ю. Карпенко зауважив, що термін *sigla має давньоєвропейську генезу і колись позначав мокру, багнисту місцину. Цей апелятив за походженням є не гірським, а водним, однак типовий карпатизм. Зберігшись саме в Карпатах, він відобразив у своїй семантиці локальну специфіку «багнистий ліс» > «гірський ліс (початково — з наявністю вологих місць)» > «гора» [8, с. 106]. Первісна водна семантика, однак, існує в мікротопоніміконі Карпат, адже тут виявлено чимало мікротопонімів на позначення потоків, невеликих річок, джерел, приток. Зі значенням «молодий ялиновий ліс», «вологе місце»

термін *сигла* побутує на інших слов'янських територіях [Малько 63].

Внутрішнє значення «поламаного, сухого лісу», «захаращеного, корчовитого» об'єкта відбито в назвах: п. *Корчі* (Крите Мукач. Закарп.), сад *Курчўля* (Медвед. Мукач. Закарп.), л. *Ломованя* (Крите Мукач. Закарп.), л. *Поламаниць* (Нов. Кроп. Дрогоб. Льв.), л., сін. *Сухоліс* (Нов. Кроп. Дрогоб. Льв.), л. *Захаці* (Розточки Долин. Ів.-Фр.); в., сін. *Хащовата* (Довге Дрогоб. Льв.); к. с. *За Корчовов* (Довге Дрогоб. Льв.). Апелятиви *корчі* та *хаці* на обстежуваній території виражають значення: «скупчення низькорослих дерев'янистих рослин на певній ділянці, а також ділянка з такими рослинами» [ВТССУМ 476], «густий, непрохідний ліс, чагарник» [ВТССУМ 1340]. Мікротопонім *Ломованя* у своїй основі містить апелятив *лом* — «сухе гілля, сучки дерев, що попадали на землю; сушняк, хмиз» [ВТССУМ 495]. Інослов'янська територія володіє значним апелятивним арсеналом на означення аналогічних об'єктів: *rokyta* [Малько 89], *korčí* [Малько 28], *křč, křčevina* [Schütz 61], *chmyz, chmyžniak* [Nitsche 142]. Базова географічна номенклатура виражає провідне навантаження — «зарослі, хаці».

Варто виділити також найменування, основний мотив яких виражає значення «відсутність рослинного покриву»: пол. *Ліса* (В. Рож. Ск. Льв.), в., к. с., сін. *Лисак* (В. Рож., Тух. Ск. Льв.), г., л., уроч. *Лисина* (Греб., Мита, Опор. Ск. Льв.). У географічній термінології деривати *лисак, лисаня, лисина* рефлексують з головним семантичним навантаженням «гора без рослинності» [Дан. 54; Мар. 234]. Цікаві похідні виявлені на Поліссі для окреслення «голої вершини гори»: *лисиця, лиска, лисогора, лисуха, лисянка* [Чер. 122].

У Карпатах, окрім зазначеного апелятива, функціонує слово *голиця*: в., л., о. п., пас., п., сін., цв. *Голіця* (Верхн., Вол., Клим., Коз., Круш., Орява, Слав., Терн., Тух., Ялин. Ск. Льв.); пот. *З Голіци* (Тух. Ск. Льв.), чаг. *На Голіцях* (Ялин. Ск. Льв.), к. с., сін. *За Голічками* (Тух. Ск. Льв.). *Голіця* в загальноукраїнській термінології відображає «голу, без рослинності гору» [Мар. 223]. В багатьох етнографічних регіонах подібне значення домінує, скажімо, гуцули та бойки вживають лексеми *голиця, голиця* для окреслення «вершини гори, землі, де не

росте ліс» [ГГ 47; Рудн. 25]. Полісся представлене багатьма похідними з провідним значенням «гола вершина гори» — *голець, голенечка, голивка, голик, гольчак* [Чер. 61]. У Центральній Україні побутує дериват *голяк* з семами «піщаний горб, вільний від рослинності», «острів без рослинності», «окремий камінь» [СНГТК 59]. Таким чином, апелюючи на *голиця* та його варіанти на більшості території України характеризують об'єкт з погляду відсутності рослинного покриву. Однак не варто забувати і про допоміжне значення аналізованого слова — «непридатна земля для ведення господарства», що підтверджують джерела — «поле, неродюча гола гора» [Рудн. 21; ШТіб. II 29]. Тому в Карпатах на голицях часто розташовували цвинтарі, оскільки там земля була неврожайна [19, с. 76].

Слов'янські країни для опису подібних територій використовують терміни *lisinje* [Schütz 6, 25], *klun, lysina* [Малько 27, 34], *golica* [Schütz 52], *golec* [Nitsche 15, 232, 233, 283], *голець, голик, голина* [Мурз. 148—149] з основною семантикою — «голе місце без рослинності».

Цікавим з погляду значення мотивувальної бази є мікротопонім *Плішка* (п., сін.) (Вол. Ск. Льв.). Він походить від слова *пліш, плішина* — «позбавлене рослинності, вигоріле, вимокле і т. ін. місце серед поля, в лісі тощо» [ВТССУМ 798]. Польський топонімikon оперує онімом *Pleš* з аналогічним значенням [Nitsche 62].

Друга група мікротопонімів — на позначення видових рослин та їх сукупності, що характеризують ландшафт, — виявилась провідною та кількісно найбільшою. Пріоритетні позиції серед лісового масиву Карпат займають листяні та хвойні дерева: *дуб, бук, береза, липа, вільха, граб, осика, явір, ясен, смерека, ялина*.

Береза

сін. *Березини* (Корч. Ск. Льв.), пас. *Березино* (Кам. Ск. Льв.), уроч. *Березник* (Росох. Ск. Льв.), в., пас. *Березникі* (Довге Дрогоб. Льв.), пас. *Березувиць* (Завадка Волов. Закарп.). Топографічні апелюючи *березина, березник, березнек, березняки, березя* реалізують семантику «березовий ліс», «березовий гай», «березняк», «гілка берези» [Рудн. 17; СБГ I 49; ГГ 23; ШТіб. II 10]. Дослідник Українських Карпат Б. Лящук припускає, що мікротопо-

нім *березино* ще може вказувати на такий промисел, як отримання із березової кори дьогтю [9, с. 170].

Різноманітними та численними є географічні найменування, мотивовані флорономеном *береза*, на інших теренах України: *Береза, Береззя, Берези, Березина, Березине, Березини, Березинка, Березівець, Березівка, Березівське, Березна, Березне, Березник, Березня, Березове, Березова Гора, Березове Болото, Березовий Ліс*. Семантична амплітуда зафіксованих власних назв коливається в межах окреслення території, де ростуть берези, або ж де вони колись росли [СМтМг 36—42]. Матеріал представлений в основному з Полісся, тому великий масив березових насаджень органічно перелився в мікротопонімikon.

Чеський та словацький лексикони вирізняють такі апелюючи на позначення березового лісу: *březí, březina, březistě, březovina* [Малько 10], російський — *березник* [Мурз. 83] з провідним значенням «березові зарослі, ліс, гай»; «місце, де колись були берези».

Бук

л., пас. *Буковина* (Ялин. Ск. Льв.), п. *Буковинка* (Ямельн. Ск. Льв.), л., перев. *Буковинки* (Либ. Ск. Льв.), л., пас. *Буковець* (Вол. Ск. Льв.), г., о. п. *Буковиць* (Терн. Ск. Льв.), л. *Буківля* (Корост. Ск. Льв.), бер., пас. *Буковець* (Нов. Кроп. Дрогоб. Льв.), о. п. *Буковина* (В. Вор. Волов. Закарп.); л. *Буківський* (Нов. Кроп. Дрогоб. Льв.), п. *Швидка Буковина* (Круш. Ск. Льв.), л. *Буківський Обліз* (Нов. Кроп. Дрогоб. Льв.), в. *Чубатий Бук* (Довге Дрогоб. Льв.) г. *Буківська* (Нов. Кроп. Дрогоб. Льв.); сін. *На Буківци* (Терн. Ск. Льв.), о. п., пас., сін. *Поза Буковиць* (Терн. Ск. Льв.), л., дор. *Над Буками* (В. Рож. Ск. Льв.), пас. *Під Буком* (Гр. Ск. Льв.), пас. *Під Чубатим Буком* (Довге Дрогоб. Льв.). У топографічній термінології різних етнографічних регіонів України буковий ліс ідентифікується з найменуваннями *бучина, буковина, бучник* [Рудн. 18]; *буковина, буковинка* [Грб. 33]; *бучник* [ШТіб. II 14], *буковина* [СБГ 41]. Порівнявши карпатський мікротопонімний матеріал із такими ж даними північно-західної України та суміжних земель, бачимо, що найменування з апелюючи на *бук* в основі, поодинокі: *Букова Гора* — пагорб, де росте *бук* [СМтМг 77], що

свідчить насамперед про малу кількість цього виду дерева на тих теренах.

В інших слов'янських народів апелятив *бук* так само функціонує в ролі мікротопонімів, скажімо, сербські топоніми *Буква*, *Водена Буква*, *Подбукве* [19, с. 338].

Подібні назви побутували і в українському ойконіміконі. Вони яскраво відбилися в народній традиції. Так, село Буковець, що на Закарпатті, має свою легенду: «Коли село зачиналося, було маленьке поле, і називалося Пастівник, де пасли люде худобу. На тім полю побудували собі хатки. Далі не було що робити, бо люде приходили і приходили. А місця не было, лем тото малиньке поле. Та й почали рубати ліс буковий. А далі зачали рішати, ож як назвати село тото. Раз то буковий ліс рубають, буде називатися Буковець» [13, с. 65—66]. Варто зауважити, що найменування об'єктів, пов'язаних із особливостями рослинного світу, дослідник карпатської топонімічної прози В. Сокол відносить до таких, що творять «історичне» тло» для власне історичної прози [15, с. 136].

Вільха

п. *Вільхи* (Круш. Ск. Льв.), о. п. *Вільшіна* (Нагуєв. Дрогоб. Льв.), л., прит., сін., чаг. *Вільхована* (Гр., Ялин. Ск. Льв.), сін. *Вільховане* (Корч. Ск. Льв.), о. п. *Вільшніки* (Пог. Ск. Льв.); пас. *Вільхованя Вішна* (Гр. Ск. Льв.) п., хащі *Чорна Вільха* (Завадка Волов. Закарп.); дж. *На Вільшніках* (Пог. Ск. Льв.), о. п. *Під Вільшніками* (Пог. Ск. Льв.), сін. *Мэже Вільшінами* (Гр. Ск. Льв.). Номен *вільха* функціонує на Бойківщині традиційно у формі *вільшина*, *вільшник* зі значенням «ліс вільховий» [Рудн. 33; СБГ I 126]. Гуцули розрізняють деривати *вільшина*, *вільшине*, *вільшник* — «зарості вільхи, вільшняка» [ГГ 38], лемки — *вільхи*, *вільшня* [Штіб II 79] на окреслення ідентичної території.

Амплітуда назв із основою *вільха* на інших теренах України досить розлога: *Вільха*, *Вільхи*, *Вільхова Гребля*, *Вільховиця*, *Вільшана*, *Вільшанки*, *Вільшанник*, *Вільшина*, *Вільшиниця*, *Вільшища*, *Вільшник* [СМТМГ 125 — 126]. Так найменують місцевість, «де ростуть (росли) вільхи», «навколо території ростуть вільхи», «територія розташована серед вільх». Різноманітними похідними на позначення вільхового лісу представлено Полісся: *віль-*
ISSN 1028-5091. Народознавчі зошити. № 5 (113), 2013

шаник, *олес*, *олешник*, *олешняк*, *ольошник*, *ольси*, *ольсина*, *ольсняк*, *ольшаник*, *ольшина*, *ольшняк*, *ольховище* [Чер. 51; 149—150]. Етимологічно корінь *вільх-* сягає індоєвропейського **alis-*, **elis-* «вільха», що походить, очевидно, від **el-*, **ol-* «червоний, жовтий» (вільхове дерево червоне всередині) [ЕСУМ I 399—400]. Це припущення певною мірою підтверджує і народна традиція, що тлумачить походження червоного кольору *вільхи* [11, с. 181—182].

Окремі найменування містять в собі елементи місцевості кольору. Скажімо, у Завадці, що на Закарпатті, існують хащі *Чорна Вільха*. Люди трактують той локус так тому, «бо там люде ся вішали». А коли хтось на когось злиться, то каже: «Йди в Чорну Вільху». Як бачимо, у назві яскраво відстежується надприродне значення чорного кольору. У конкретному випадку він символізує щось негативне, темне, нечисте. За народними уявленнями, і сама вільха володіє нечистими показниками. Скажімо, червонувате забарвлення дерева асоціюється в народі насамперед із кольором крові, яка виступила, за легендами, то з п'яти диявола, то з крові кози, яку створив нечистий, і под. За християнськими мотивами, білоруси вважають, що на осіці повісився Юда, а його кров капала на вільху. Тому то і в сучасних уявленнях осика та вільха — нечисті дерева. А от у південних слов'ян, на відміну від східних, вільха — священне дерево [1, с. 546—547].

Граб

пас. *Грабина* (Опор. Ск. Льв.), л. *Грабівці* (Лав. Ск. Льв.) л. *Грабнік* (Нагуєв. Дрогоб. Льв.); бер., бр., о. п. *У Грабах* (Тух. Ск. Льв.). Цікаво, що фітотермін *граб* не зафіксований у бойківських топографічних джерелах, незважаючи на те, що цей вид дерева досить поширений у Карпатах. Це підтверджує думку, що не завжди масове явище переходить у клас онімів. Лемківський лексикон, однак, диференціює апелятиви *грабник* та *грабина* [Штіб. II 30]. Західнополіські говірки розрізняють апелятив *грабина*: «ліс, де ростуть граби», «грабові дерева» [СЗПГ I 106].

Серби, хорвати, чехи та словаки оперують такими флоротермінами на позначення грабового лісу — *grab'ina* [Малько 16], *graba*, що реалізуються в топоніміконі як *Graba*, *Grabina* [Schütz 69].

Дуб

о. п., пас. *Дубина* (Довге, Рибн. Дрогоб. Льв.), о. п. *Дубищи* (Корч. Ск. Льв.), л. *Дубникі* (Нагуєв. Дрогоб. Льв.), пас., сін. *Дубрѡва* (Корч. Ск. Льв.), сін. *Дубрѡвка* (Довж. Ск. Льв.), уроч. *Дубрѡва* (Ямельн. Ск. Льв.), к. с., о. п. *Дубрѡва* (Довге Дрогоб. Льв.), о. п. *Дубрѡвки* (Довге Дрогоб. Льв.); л. *Дубѡвое* (Медвед. Мукач. Закарп.), уроч. *Зелѣный Дуб* (Крите Мукач. Закарп.); кр. *Під Дубами* (Підгор. Ск. Льв.). Існують фіто-терміни *дуброва*, *дубина*, *дубрѡвка* з семами «ліс дубовий, дѡрова» [Рудн. 20; Граб. 35; Штіб II 22]. Полісся представлене багатьма варіантами: *дубина*, *дубник*, *дубняк*, *дубовисько*, *дубувнік* [СЗПГ I 145—146]; *дубня*, *дубовик*, *дубрава* [Чер. 73—74] та відтворене в онімах: *Дуб*, *Дубенець*, *Дубеньчик*, *Дубецько*, *Дубина*, *Дубинка*, *Дубинове*, *Дубиська*, *Дубища*, *Дубівець*, *Дубівка*, *Дубівці*, *Дубки*, *Дубник*, *Дубова*, *Дубова Гора*, *Дубове*, *Дубок*, *Дубочки*, *Дубрѡвка*, *Дубці* [СМтМг 235—241].

Цей флорономен перебуває в активному вжитку українського народу та є символом сили, міцності. В. Галайчук в одному з розділів своєї дисертації «Лексичні одиниці мікросистеми «Рослини» в українських фольклорних текстах» окремо розглядає комплексну функціонально-семантичну та прагматичну характеристику флорономена дуб, а також осики та калини в українських фольклорних текстах [3, с. 13]. Зважаючи на це, можна стверджувати про активне функціонування цих видів дерев у народній творчості.

Інослов'янські терени оперують такими фітотермінами: *дубина*, *дубки*, *дубник*, *дубрава* [Мурз. 192], *dub*, *dubina*, *dubrava*, *dubravica*, *dubravina*, *dubraviste* [Schütz 47, 58, 78], *dąbник*, *dąbrowa*, *dąbrowina* [Nitsche, 132].

Осока

уроч. *Осока* (Підгор. Ск. Льв.); л., пас. *Трепітя* (Терн. Ск. Льв.), сін. *Трепітник* (Тух. Ск. Льв.), л., сін. *Трепетосик* (В. Рож. Ск. Льв.); л. *Восиковате* (Нагуєв. Дрогоб. Льв.). Літературним відповідником осоки є назва *осика* [СБГ II 300]. Діалектний апелятив *трепет(а)* мотивується особливістю дерева, яке весь час тремтить. Ця лексема характерна і для Гуцульщини [ГТ 188], і для Буковини [СБкГ 551].

У деяких слов'янських мовах апелятив *трепета* функціонує як літературна норма, наприклад, болг. *трепетліка*, макед. *трепетлика*, пол. *trzępicięna* [ЕСУМ V 630].

Смерека

п. *Смерек* (Сух. Пот. Ск. Льв.), г. *Смерек* (Тис. Ск. Льв.), г. *Смерек* (Новосел. Міжгір. Закарп.); г. *Смерековата* (Розточки Долин. Ів.-Фр.), л., о. п. *Смерековатий* (Нов. Кроп. Дрогоб. Льв.), прит. *Смерековатий Потік* (Нов. Кроп. Дрогоб. Льв.). Смерековий ліс на Бойківщині зазвичай ідентифікують з найменуваннями *смеречина* [Рудн. 30]; *смеріча* [СБГ II 231—232]. На Лемківщині його іменують *смеречек* [Штіб. II 68].

У народній традиції так мотивується топонім *Смерекова*. Оповідач згадує, як його дід переказував про нашествя турків, татарів на село, коли люди ховалися по лісах. «Як там того минулося, мало втихло, що там вони ходили воюючи, та й люде заложили собі село й дали ім'я — Смерекова» [13, с. 68].

Ялина

в., відр., г., л., пас., сін., чаг. *Яліна* (В. Рож., Вол., Гр., Либ., Н. Син., Росох., Терн., Хащ., Ялин. Ск. Льв.), л., пас., п., сін. *Ялінка* (Пл. Бр., Ялин. Ск. Льв.), к. с., пас., сін. *Ялинкі* (В. Рож., Терн. Ск. Льв.), сін. *Ялинковатиць* (В. Рож. Ск. Льв.), перев. *Ялинковатець* (Либ. Ск. Льв.); сін. *За Ялинов* (Гр. Ск. Льв.), сін. *На Ялині* (Гр. Ск. Льв.), л. *Під Ялинов* (Гр. Ск. Льв.), к. с. *Під Ялінков* (Корч. Ск. Льв.), п. *Під Ялинкуватим* (Сух. Пот. Ск. Льв.); в., г., л., пас. *Ялинковатий* (Н. Рож. Терн., Ск. Льв.), сін. *Ялинковатый Бакорів* (Скотар. Волов. Закарп.), пас. *Ялинковатый Петрунців* (Скотар. Волов. Закарп.). Апелятив властивий карпатському лексикону, однак відомий і іншим слов'янським мовам: рос. *ель*, болг. *елá*, чес. *jedle*, пол. *jodla* [Фасм. II 17—18]. Ялиновий ліс у росіян ідентифікується з *ельником* — «ялиновим лісом з моховим покривом» [Мурз. 200].

Плодові дерева в карпатському топоніміконі фіксуються рідше, що пояснюється автентикою карпатської природи, оскільки плодові дерева — це штучні насадження людини, що формують в основному сади. Проте попри все кілька онімів зафіксовано: л., сін. *Вишняк* (Довге Дрогоб. Льв.); о. п. *Грушище* (Либ. Ск. Льв.); присл. *Яблоніці* (Лопух. Тяч. Закарп.).

Отож, мікротопонімікон Українських Карпат реалізує типові локуси — ліси, гаї, зрідка сади, тобто місця, де ростуть рослини. У семантиці флоронемів як елементів мікротопонімів відбилася любов народу до природи, споглядальність, емоційність. Рослинний світ, що став мотивувальною базою мікротопонімів Українських Карпат, якісно відображає природні особливості досліджуваного краю. Більшість найменувань спільнослов'янського походження, однак є такі, що характерні тільки карпатському регіону. Чимало мікротопонімів представлено діалектними одиницями, що відтворюють говірковий потенціал українського народу.

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

об'єкти: бер. — берег, в. — верх, г. — гора, к. с. — кут села, крч. — круча, л. — ліс, о. п. — орне поле, п. — поле, пол. — полонина, пот. — потік, сін. — сінокіс, уроч. — урочище, цв. — цвинтар, чаг. — чагарник; **області:** Закарп. — Закарпатська, Ів.-Фр. — Івано-Франківська, Льв. — Львівська; **райони:** Богородч. — Богородчанський, Волов. — Воловецький, Долин. — Долинський, Дрогоб. — Дрогобицький, Міжгір. — Міжгірський, Мукач. — Мукачівський, Рожн. — Рожнятівський, Ск. — Сколівський, Тяч. — Тячівський; **населені пункти:** В. Вор. — Верхні Ворота, В. Рож. — Верхня Рожанка, Верхн. — Верхнячка, Вол. — Волосянка, Гр. — Грабовець, Довж. — Довжки, Жуп. — Жупани, Заділ. — Задільсько, Клим. — Климець, Коз. — Козьова, Корост. — Коростів, Корч. — Корчин, Лав. — Лавочне, Либ. — Либохора, Лопух. — Лопухово, Медвед. — Медведівці, Нагір. — Нагірне, Н. Син. — Нижнє Синьовидне, Нов. Кроп. — Новий Кропивник, Новосел. — Новоселиця, Опор. — Опорець, Орявч. — Орявчик, Підгор. — Підгородці, Пл.-Бр. — Плав'я-Бринівка, Пог. — Погар, Риб. — Рибник, Рик. — Риків, Росох. — Росохач, Сварич. — Сваричів, См. — Сможе, Сух. Пот. — Сухий Потік, Терн. — Тернавка, Трух. — Труханів, Тух. — Тухля, Хащ. — Хащованя, Ялин. — Ялинкувате, Ямел. — Ямельниця;

джерела:

ВТССУМ — Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. — К. ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2003. — 1440 с.

ГГ — Гуцульські говірки: короткий словник / відп. ред. Я. Закревська. — Львів, 1997. — 232 с.

Граб. — Nazwy geograficzne Huculszczyzny / S. Hrabec. — Kraków, 1950. — 264 s.

Дан. — Данилюк О.К. Словник народних географічних термінів Волині / О.К. Данилюк. — Луцьк : Надстир'я, 1997. — 105 с.

ЕСУМ — Етимологічний словник української мови : в 7-ми т. — К. : Наук. думка, 1982. — Т. 1. — 631 с.; 2006. — Т. 5. — 704 с.

Малько — Малько Р.Н. Географическая терминология чешского и словацкого языков (на общеславянском фоне) / ред. Р.В. Кравчук. — Минск : Наука и техника, 1974. — 219 с.

Мар. — Марусенко Т.А. Матеріали к словарю украинских географических апеллятивов (названия рельефов) / Т.А. Марусенко // Полесье (Лингвистика. Археология. Топонимика). — М. : Наука, 1968. — С. 206—255.

Мурз. — Мурзаев Э.М. Словарь народных географических терминов / Э.М. Мурзаев. — М. : Мысль, 1984. — 653 с.

Рудн. — Рудницький Я. Географічні назви Бойківщини / Я. Рудницький // Українська Вільна Академія Наук. Серія: Назвознавство. — 1962. — Ч. 23—24. — 246 с.

СБГ — Онишкевич М.Й. Словник бойківських говірок / М.Й. Онишкевич. — К., 1984. — Ч. 1—2.

СБкГ — Словник буковинських говірок / за ред. Н.В. Гуїванюк. — Чернівці, 2005. — 688 с.

СЗПГ — Аркушин Г. Словник західнополіських говірок / Г. Аркушин. — Т. 1—2. — Луцьк : Вежа, 2000.

СМтМг — Словник мікротопонімів і мікрогідронімів північно-західної України та суміжних земель. Т. 1 / упоряд. Г.Л. Аркушин. — Луцьк : Вежа, 2006. — 408 с.

СНГТК — Громко Т.В., Лучик В.В., Поляруш Т.І. Словник народних географічних термінів Кіровоградщини / Т.В. Громко, В.В. Лучик, Т.І. Поляруш. — К. ; Кіровоград, 1999. — 224 с.

СПГ — Лисенко П.С. Словник поліських говорів / П.С. Лисенко. — К., 1974. — 259 с.

СУМ — Словник української мови. — К. : Наук. думка, 1970. — 1980. — Т. I—XI.

Фасм. — Фасмэр М. Этимологический словарь русского языка / М. Фасмэр. — М., 1964—1969. — Т. 1—4.

Чер. — Черепанова Е.А. Народная географическая терминология Черниговско-Сумского Полесья / Е.А. Черепанова. — Сумы, 1984. — 275 с.

Штіб. — Stieber Z. Toponomastyka Łemkowszczyzny. Część II. Nazwy terenowe / Z. Stieber. — Łódź, 1949. — № 6. — 114 s.

Nitsche — Nitsche P. Die geographische terminologie des polnischen / P. Nitsche. — Böhlav Verlag Köln Graz, 1964. — 339 s.

Schütz J. — Schütz J. Die geographische terminologie des serbokroatischen / J. Schütz. — Berlin : Akademie-Verlag, 1957. — 113 s.

1. Агапкина Т.А. Оляха / Т.А. Агапкина. В.В. Усачева // Славянские древности. Этнолингвистический словарь. — Т. 3: К-П. — М., 2004. — С. 546—547.
2. Верхратський І. Початки до уложення номенклатури і термінології природописної, народної / І. Верхратський. — Львів, 1864. — 18 с.
3. Галайчук В.В. «Лексичні одиниці мікросистеми «Рослини» в українських фольклорних текстах»: автореф. на здобуття ступеня канд. філол. наук: 10.02.01 — українська мова. — Львів, 2004. — 19 с.
4. Грицак Є. Топографічні назви села Сушиці Рикової у Старосамбірщині / Є. Грицак // Євген Грицак. Вибрані українознавчі праці / вступ. ст. та ред. Михайла Лесіва; збір. й до друку підготув. Володимир Пилипович. — Перемишль, 2002.
5. Гродзинський Д.М. Чотиримовний словник назв рослин / Д.М. Гродзинський. — К., 2001. — 312 с.
6. Єфименко І.В. Праслов. *Sъlg- (*sъlg- у слов'янській онімній та апелятивній лексиці) / І.В. Єфименко // Студії з ономастики та етимології / відп. ред. В.П. Шульгач. — К.: Аспект, 2003. — С. 14—22.
7. Жайворонок В. Знаки української етнокультури. Словник-довідник / В. Жайворонок. — К.: Довіра, 2006. — 703 с.
8. Карпенко Ю. Людність Українських Карпат у гідронімах та оронімах / Ю. Карпенко // Наукові записки. Серія: Мовознавство '2 (12). — Тернопіль, 2004. — С. 102—121.
9. Лящук Б.Ф. Географічні назви українських Карпат і прилеглих територій / Б.Ф. Лящук. — К., 1993. — 202 с.
10. Нові знадобки номенклатури і термінології природописної, народної, збіраної між людьми / подав Іван Верхратський. — Львів, 1908.
11. О сотворенню смереки, вовка і вільхи / зап. І. Франко 1870 р. у с. Нагуєвичі // Житє і слово. — 1894. — Т. 2. — С. 181—182.

12. Остап Н. До вивчення українських народних ботаничних назв (*Phaseolus vulgaris* L.) / Н. Остап // Діалектологічні студії 6. Лінгвістичний атлас від створення до інтерпретації. — Львів, 2006. — С. 193—204.
13. Писана керниця: Топонімічні легенди та перекази українців Карпат / збір. і впоряд. В. Сокіл. — Львів: Ін-т народознавства НАН України, 1994. — 206 с.
14. Сабадош І.В. Атлас ботаничної лексики української мови / І.В. Сабадош. — Ужгород, 1999. — 104 с.
15. Сокіл В. Народні легенди та перекази українців Карпат / В. Сокіл. — К.: Наукова думка, 1995. — 157 с.
16. Сокіл Н. Мікротопонімія Сколівщини / Н. Сокіл. — Львів, 2008. — 206 с.
17. Сумцов Н. Малорусская географическая номенклатура / Н. Сумцов // Киевская старина. — К., 1886. — Т. XV. — С. 456—489.
18. Суперанская А.В. Общая теория имени собственного / А.В. Суперанская. — М.: Наука, 1973. — 366 с.
19. Цицимил-Реметић Р. Топонимія Дурмиторског села Црне Горе / Р Цицимил-Реметић // Ономастолошки прилози. XVI. — Београд, 2003. — С. 323—374.
20. Wolnicz-Pawłowska E. Z terminologii geograficznej w gwarach bojkowskich / E. Wolnicz-Pawłowska, E. Rudolf-Ziółkowska // Studia z filologii polskiej i słowiańskiej. — 21. — Warszawa: Państwowe wydawnictwo naukowe, 1983. — S. 271—280.

Natalia Sokil-Klepar

DENDROLOGICAL MOTIVES IN NOMINATIONS OF THE UKRAINIAN CARPATHIANS' MICROLOCATIONS

There are reviewed microtoponyms of the Ukrainian Carpathians, motivated by dendrological names in the article. Generating base in their names implements the main tree species typical for the studied region; other Slavonic parallels are given. The analyzed microtoponymic names brightly represent floral features of the Ukrainian Carpathians.

Keywords: microtoponym, geographical term, dendrological.

Наталія Сокил-Клепар

ДЕНДРОЛОГИЧЕСКИЕ МОТИВЫ НОМИНИРОВАНИЯ МИКРОТЕРРИТОРИЙ УКРАИНСКИХ КАРПАТ

В статье проанализировано микротопонимы Украинских Карпат, мотивированные дендрологическими наименованиями. Образующая база собственных имен представляет основные породы деревьев, которые растут в исследуемом крае; приведены инославянские параллели. Анализированный микротопонимикон воплощает флористические особенности Украинских Карпат.

Ключевые слова: микротопоним, географический термин, дендрологический.